

HISTORICKÝ ZBORNÍK

VEDECKÝ ČASOPIS
O SLOVENSKÝCH
NÁRODNÝCH DEJINÁCH

VYDÁVA
MATICA SLOVENSKÁ
MARTIN

ROČNÍK 31
2021 ČÍSLO 1

Redakčná rada/Redaktionsrat/Editorial Board:

prof. PhDr. Marta Dobrotková, CSc.; prof. PhDr. Martin Homza, PhD.; PhDr. Anton Hrnko, CSc.; Dr. phil. Beáta Katrebová-Blehová; prof. PhDr. Róbert Letz, PhD.; prof. PhDr. Ján Lukačka, CSc.; doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc.; PhDr. et Mgr. Peter Mulík, PhD.; doc. PhDr. Miroslav Kamenický, CSc.; doc. Mgr. Ivan Petranský, PhD.; Mgr. Ondrej Podolec, PhD.; prof. PhDr. Vladimír Rábik, PhD.; Pavel Mičianik, PhD.

Predsedca/Vorsitzender/President of Board: prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc.

Čestní členovia/Ehrenmitglieder/Honorary Members:

prof. PhDr. Ján Doruľa, DrSc.; prof. PhDr. Milan S. Ďurica; prof. PhDr. Matúš Kučera, DrSc.; PhDr. Július Sopko, CSc.; doc. František Vnuk; prof. PhDr. Július Bartl, CSc.; prof. PhDr. Ladislav Tajták, CSc.

Vydáva Matica slovenská, P. Mudroňa č. 1, 036 01 Martin. IČO: 00179027, DIČ: 2020631 23 v spolupráci so Slovenským historickým ústavom Matice slovenskej a Historickým odborom Matice slovenskej
Published by Matica slovenská

Šéfredaktor/Chefredakteur/Editor-in-Chief: PhDr. et Mgr. Peter Mulík, PhD.

Adresa redakcie/Anschrift der Redaktion/the address of the editorial Office:

Redakcia Historického zborníka
Slovenský historický ústav MS
Grösslingová 23, 812 51 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: peter.mulik@matica.sk

Historický zborník 31, jún, č. 1/2021
Almanach für Geschichte 31, Juni, N. 1/2021
Alamanac for History 31, June, No. 1/2021

Evidenčné číslo/Registration Number 4010/10

Rozširuje/Distributed by
Matica slovenská
P. Mudroňa č. 1
036 01 Martin
Tel.: 0918 904 931
e-mail: periodika@matica.sk
www.matica.sk

Grafický návrh obálky/Graphic design of the cover: Jozef Siekel

Grafická úprava vnútra/Graphic layout: Róbert Schwandner

Jazyková redaktorka: Ing. Janka Farkašová

Preklad do anglického jazyka/Translation into English: Mgr. Michal Vongrej

Preklad do nemeckého jazyka/Übersetzung: PhDr. Klára Komorová, PhD.

Historický zborník vychádza ako vedecké periodikum dvakrát ročne.

Wissenschaftliches Periodikum Almanach für Geschichte erscheint zweimal jährlich. Inlands- und Auslandsvertrieb, Bestellungen und Abonnement durch den Verlag der Matica slovenská, G. m. b. H. Scientific Periodicum The Almanac for History is published twice a year. Distributed, domestic and foreign orders subscriptions accepted by the Matica slovenská Publishing House, LtD.

© Matica slovenská, Martin 2021

Vytlačila Tlačiareň P+M, s. r. o., Turany

EV 4010/10

ISSN 1335-8723

EAN 9771335872006 11

OBSAH

ŠTÚDIE

Sociálne a spoločenské pomery gréckokatolíckych duchovných v 18. storočí <i>Juraj Brincko</i>	13
Ústavná listina z roku 1920 a česko-slovenské ústavné vzťahy (1920 –1948) <i>Bruno Čanády</i>	28
Druhá svetová vojna a Slováci v rozdelenej Vojvodine 1941 – 1945 I. časť: Život na rozdelenom území <i>Ján Tkáč</i>	65

TEMATICKÁ ČASŤ: Oživotvorená Matica slovenská

Vývoj legislatívnych základov Matice slovenskej <i>Bruno Čanády</i>	81
Jazykový odbor Matice slovenskej v kontexte slovenskej lingvistiky medzivojnového obdobia <i>Július Lomenčík</i>	110
Členská základňa Matice slovenskej v rokoch 1919 – 1951 <i>Pavol Madura</i>	123
Matica slovenská počas Slovenskej republiky 1939 – 1945 <i>Peter Mulík</i>	144

DOKUMENT

Cantus catholici – predslov, ktorý vytvoril národnú tradíciu Slovákov <i>Peter Mulík</i>	169
Listy Konštantína Čulena Augustínovi A. Baníkovi <i>Róbert Letz</i>	173

POLEMIKY

Poznámky k mediálnej konfrontácii témy Katyňský les <i>Dušan Kerný</i>	183
Zápas historičky Svetlany Gerasimovovej o vedeckú pravdu. Ruská veda: nové fakty, nové poňatie <i>Dušan Kerný</i>	190

MEDAILÓNY

Martin Rázus – politik džentlmen a neoblomný národnovec <i>Peter Schvantner</i>	195
Štefan Boleslav Roman – významná osobnosť moderných slovenských dejín <i>Pavol Parenička</i>	199
Prominentný slovenský historik František Vnuk 95-ročný <i>Jozef Rydlo</i>	206

Za profesorom Richardom Marsinom	
Peter Mulík	217
Zomrel prof. Ladislav Tajták	
Zuzana Tokárová	222
 RECENZIE	
MULÍK, Peter. <i>Podiel kresťanstva na formovaní Slovákov. Kresťanstvo ako kultúrno-civilizačný proces v našich dejinách.</i> Martin : Matica slovenská, 2020, 247 s.	
Štefan Martinkovič	227
KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf. <i>Prehľad dejín spisovnej slovenčiny.</i> Martin : Matica slovenská, 2011, 236 s.	
Radoslav Žgrada	229
PETRANSKÝ, Ivan A. <i>Udalosti a osobnosti dejín katolíckej cirkvi na Slovensku v 20. storočí.</i> Martin : Matica slovenská, 2020, 323 s.	
Luboslav Hromjak	232
MULÍK, Peter a kol. <i>Rok slovenských historických rozhodnutí.</i> Martin : Matica slovenská, Martin, 2020, 258 s.	
Martin Garek	234
HOMZA, Martin – MIKOVÁ, Mária – NOVOTNÝ, Milan (eds.). <i>Študentský prolog k Nežnej revolúcii: Bratislava 16. november 1989.</i> Budmerice : Slovenské dejiny, o. z., 2019, 131 s.	
Júlia Čížová	239
CHMELÁR, Eduard. <i>Rekonštrukcia slovenských dejín.</i> Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2021, 238 s.	
Marián Tkáč	242
LETZ, Róbert – MAKYNA, Pavol (eds.). <i>Rok 1918 v historickej pamäti Slovenska a strednej Európy.</i> Martin : Matica slovenská, 2020. 276 s.	
Marta Dobrotková	248
Zoznam autorov	253

INHALT

STUDIEN

Die sozialen und gesellschaftlichen Verhältnisse der griechisch-katholischen Geistlichen im 18. Jahrhundert in der Zips <i>Juraj Brincko</i>	13
Verfassungsdokument aus dem Jahr 1920 und die tschecho-slowakischen Verfassungsbeziehungen (1920 – 1948) <i>Bruno Čanády</i>	28
Der 2. Weltkrieg und die Slowaken in der geteilten Wojwodina 1941 – 1945. I. Teil – Das Leben auf dem geteilten Gebiet <i>Ján Tkáč</i>	65

DER THEMATISCHE TEIL: Die wieder belebte Matica slovenská

Die Entwicklung der Verfassungsurkunde der Matica slovenská <i>Bruno Čanády</i>	81
Die Sprachabteilung der Matica slovenská im Kontext der slowakischen Sprachwissenschaft in der zwischenkrieglichen Epoche <i>Július Lomenčík</i>	110
Die Mitgliederbasis der Matica slovenská in den Jahren 1919 – 1951 <i>Pavol Madura</i>	123
Die Matica slovenská während der Slowakischen Republik 1939 – 1945 <i>Peter Mulík</i>	144

DOKUMENTE

Cantus catholici – die Vorrede, die die nationalen Tradition der Slowaken hervorgebracht hat <i>Peter Mulík</i>	169
Konštantín Čulens Briefe an Augustín A. Baník <i>Róbert Letz</i>	173

POLEMIKEN

Die Bemerkungen zur medialen Konfrontazion des Gegenstandes „Katyner Wald“ <i>Dušan Kerný</i>	183
Der Kampf der Historikerin Svetlana Gerasimovová um die wissenschaftliche Wahrheit. Die russische Wissenschaft: neue Tatsachen, neue Auffassung <i>Dušan Kerný</i>	190

MEDAILLONS

Martin Rázus – Politiker Gentleman und unbeugsamer Patriot <i>Peter Schvantner</i>	195
---	-----

Štefan Boleslav Roman – eine bedeutende Persönlichkeit der neuzeitlichen slowakischen Geschichte	
<i>Pavol Parenička</i>	199
Der prominente slowakische Historiker František Vnuk 95-jähriger	
<i>Jozef Rydlo</i>	206
Nach dem Professor Richard Marsina	
<i>Peter Mulík</i>	217
Professor Ladislav Tajták ist gestorben (in der Beilage)	
<i>Zuzana Tokárová</i>	222
 REZENSIONEN	
MULÍK, Peter: <i>Der Anteil des Christentums an der Formierung der Slowaken. Das Christentum als Kulturell-zivilisationsprozess in unserer Geschichte.</i>	
Martin : Matica slovenská, 2020. 247 S.	
<i>Štefan Martinkovič</i>	227
KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: <i>Ein Geschichtsüberblick der slowakischen Schriftsprache.</i> Martin : Matica slovenská, 2011. 236 S.	
<i>Radoslav Žgrada</i>	229
PETRANSKÝ, Ivan A.: <i>Die Ereignisse und die Persönlichkeiten der Geschichte der katholischen Kirche in der Slowakei im 20. Jahrhundert.</i> Martin : Matica slovenská 2020. 323 S.	
<i>Luboslav Hromjak</i>	232
MULÍK, Peter et al.: <i>Das Jahr der slowakischen historischen Entscheidungen.</i>	
Martin : Matica slovenská, 2020 258 S.	
<i>Martin Garek</i>	234
HOMZA, Martin – MIKOVÁ, Mária – NOVOTNÝ, Milan (eds.): <i>Studenten Prolog zur Zärtlichen Revolution: Bratislava am 16. November 1989.</i> Budmerice :	
Slovenské dejiny, o. z., 2019, 131 S.	
<i>Júlia Čížová</i>	239
CHMELÁR, Eduard: <i>Die Rekonstruktion der slowakischen Geschichte.</i>	
Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2021, 238 S.	
<i>Marián Tkáč</i>	242
LETZ, Róbert – MAKYNA, Pavol (eds.): <i>Das Jahr 1918 im historischen Gedächtnis der Slowakei und Europas.</i>	
Martin : Matica slovenská, 2020. 276 s.	
<i>Marta Dobrotková</i>	248
Liste der Autoren	253

CONTENTS

STUDIES

Social and Societal Conditions of Greek Catholic Clergy in 18th Century <i>Juraj Brincko</i>	13
Constitutional Charter of 1920 and Czech-Slovak Constitutional Relations (1920–1948) <i>Bruno Čanády</i>	28
Second World War and Slovaks in Divided Vojvodina 1941–1945. Part I. Life in a Divided Territory <i>Ján Tkáč</i>	65

TEMATIC PART: The Revived Matica slovenská

Changes of Matica Slovenská’s Legislative Foundations <i>Bruno Čanády</i>	81
Matica Slovenská Language Branch Office in the Context of the Slovak Linguistics of Interwar Period <i>Július Lomenčík</i>	110
Matica Slovenská Members in the Years 1919–1951 <i>Pavol Madura</i>	123
Matica Slovenská During the Slovak Republic of 1939–1945 <i>Peter Mulík</i>	144

DOKUMENTS

Cantus Catholici—the Preface Established as a National Tradition of Slovaks <i>Peter Mulík</i>	169
Letters from Konštantín Čulen to Augustín A. Baník <i>Róbert Letz</i>	173

POLEMICS

Notes on the Media Confrontation of the Topic „Katyn Forest“ <i>Dušan Kerný</i>	183
The Historian Svetlana Gerasimova’s Struggle for Scientific Truth. Russian Science: New Facts, New Concepts. <i>Dušan Kerný</i>	190

PORTRAITS

Martin Rázus—Gentleman Politician and Steadfast Patriot <i>Peter Schvantner</i>	195
Štefan Boleslav Roman—Significant Personality of Modern Slovak History <i>Pavol Parenička</i>	199
Prominent Slovak Historian František Vnuk 95 Years Old <i>Jozef Rydlo</i>	206

Obituary for Professor Richard Marsina	
<i>Peter Mulík</i>	217
Prof. Ladislav Tajták Passed Away (in Appendix)	
<i>Zuzana Tokárová</i>	222
 REVIEWS	
Review of the book <i>Podiel kresťanstva na formovaní Slovákov. Kresťanstvo ako kultúrno-civilizačný proces v našich dejinách.</i> [The Role of Christianity in Moulding National Identity of Slovaks. Christianity as Cultural-Civilizational Process in our History.] by MULÍK, Peter. Martin: Matica slovenská, 2020, 247 p.	
<i>Štefan Martinkovič</i>	227
Review of the book <i>Prehľad dejín spisovnej slovenčiny.</i> [Overview of the History of Standard Slovak] by KAČALA, Ján, & KRAJČOVIČ, Rudolf. Matica slovenská: Martin, 2011, 236 p.	
<i>Radoslav Žgrada</i>	229
Review of the book <i>Udalosti a osobnosti dejín katolíckej cirkvi na Slovensku v 20. storočí.</i> [Events and Personalities of the History of Catholic Church in Slovakia in 20th Century] by PETRANSKÝ, Ivan A. Martin: Matica slovenská, 2020, 323 p.	
<i>Luboslav Hromjak</i>	232
Review of the book <i>Rok slovenských historických rozhodnutí.</i> [Year of Slovak Historic Decisions] by MULÍK, Peter et al. Martin: Matica slovenská, 2020, 258 p.	
<i>Martin Garek</i>	234
Review of the book <i>Študentský prolog k Nežnej revolúcii: Bratislava 16. november 1989.</i> [Student Prologue to the Gentle Revolution: Bratislava, November 16., 1989] by HOMZA, Martin, & MIKOVÁ, Mária, & NOVOTNÝ, Milan (Eds.) Budmerice: Slovenské dejiny, o. z., 2019, 131 p.	
<i>Júlia Čížová</i>	239
Review of the book <i>Rekonštrukcia slovenských dejín.</i> [Reconstruction of Slovak History] by CHMELÁR, Eduard. Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2021, 238 p. (modified in the Appendix)	
<i>Marián Tkáč</i>	242
Review of the book <i>Rok 1918 v historickej pamäti Slovenska a strednej Európy.</i> [The Year 1918 in the Historical Memory of Slovakia and Central Europe] by LETZ, Róbert, & MAKYNA, Pavol (Eds.). Martin: Matica slovenská, 2020, 276 p. (in Appendix)	
<i>Marta Dobrotková</i>	248
List of Authoren	253

Cantus catholici – predstav, ktorý vytvoril národnú tradíciu Slovákov

Peter Mulík

Benedikt Sölöši¹ Rybnický v roku 1655 zostavil a anonymne vydal prvý slovenský tlačený katolícky kancionál *Cantus catholici*, ktorý predstavoval spevník cirkvou aprobovaných piesní v reči ľudu. V predstave k spevníku vysvetľuje autor pôvod náboženského spevu, vyzdvihuje zbožnosť a spevavosť svojho národa a pripomína misionársku činnosť Cyrila a Metoda medzi našimi predkami a právo pokrstených slovanských národov používať domáci jazyk v liturgii. Tento dokument publikujem v celku. Myšlienky, ktoré tam vyjadril, sa neskôr stali základom tézy o kontinuite cyrilo-metodskej tradície na Slovensku. Ďalej pôsobil v Szendrőve a na Podkarpatskej Rusi. Roku 1654 sa dostal do Spišskej Kapituly za apoštolského misionára k županovi Čákymu. V Kapitule sa stretol so svojím starším spolužiakom Jurajom Soosom, trnavským rodákom, ktorý sa stal jeho dobrodincom. Soos bol známy slovenský národovec a v šírení slovenského národotvoria veľkodusne Szöllösiho podporoval, preto mu ten venoval celý trojstránkový latinský predhovor. Sölöšiho spevník ľudových liturgických piesní má dlhý, ale na tie časy obvyklý titul: *Cantus catholici – Písne Katholické, latinské i slovenské: nové i starodávne, z ktorými Krestiané v Panoniji Na Výročné Svátky, Slávnosti, pro Službe boží, a v jinem obzvlásstnem čau, z pobožnosti své Krestianské ožívají.* Následují po tom, *Pysne na Katechizmus: O svätostech Nového zákona. Letanye rozličné Východi Cyrkevné a néb processije a Putovany. Z mnohú pilnosti ku potesseny Lidu Krestianskémun z novu zebrané a vubec vydané.* Spevník mal 320 strán a boli v ňom najmä v úvode autora vyslovené slovakizačné tendencie, ktoré majú pre slovenskú literatúru veľký význam. Najzaujímavejšie pre nás sú Sölöšiho dôkazy o Slovácoch a o ich láske k spevu, ked' hovorí: „Náboženské spevy si v Panónii vždy natol'ko cenili, že by priamo povedal, že nenájdeš národa, čo by sa im vyrovnal. Pri bohoslužbách v kostoloch zhromaždení tak správne spievajú žalmy a piesne, že by si ich do jedného mal za hotových spevákov. A čo sa v kostole naučili, to pri hostinách a besedách vo viniciach a po poliach sladkozučným hlasom prespevujú.“ *Cantus Catholici* obsahuje v prvom vydani 290 jednohlasne notovaných piesní, zadených do 23 oddielov. Z piesní je 62 latinských, jedna latinsko-slovenská a 227 čisto slovenských. Z nich je časť zaradená v súčastnosti používanom Jednotnom katolíckom spevníku. Posledné roky života Benedikta Szöllösiho trápila choroba. Utiahnutý v Kláštore

¹ Benedikt Sölöši (aj Szöllösi), * 21. marec 1609, Rybník – † 10. december alebo 15. december 1656, Kláštor pod Znievom, bol slovenský básnik a zostavovateľ. V rokoch 1623 – 1630 študoval u jezuitov v Trnave, v roku 1630 vstúpil do jezuitskej rehole. V štúdiu pokračoval v rokoch 1634 – 1636 na univerzite vo Viedni, kde študoval logiku, fyziku a metafyziku, v rokoch 1638 – 1639 študoval v Trnave kazuistiku a morálnu teológiu a v roku 1639 bol vysvätený za knaza. Ako knaz, misionár a učiteľ pôsobil na viacerých miestach Slovenska (Trnava, Užhorod, Košice, Kláštor pod Znievom, Spišská Kapitula), ale aj v Maďarsku (Szendrő).

pod Znievom zomrel 10. decembra 1656 v pomerne mladom veku. Benedikt Szöllösi sa vždy hlásil za Slováka a tak je zapísaný aj vo všetkých matrikách a zoznamoch. Okrem svojho materinského jazyka hovoril po latinsky, maďarsky a čiastočne po nemecky. Niekoľko exemplárov prvého vydania Spevníka sa zachovalo a sú uložené v múzeu Spolku sv. Vojtecha a v Slovenskom národnom múzeu v Martine.

Spevník samotný tvorí 290 piesní s notami, pričom nosnými piesňami sú piesne slovenského a najmä českého pôvodu. Sú tu piesne vianočné, veľkonočné, mariánske, ale tiež poučné a zaobrajúce sa tému svetskej marnosti a pominutelnosti ľudského života, no až na jednu výnimku sa tu vôbec nenachádzajú piesne k svätým, ani k svätému Cyrilovi a Metodovi, hoci v moravskom prostredí už vtedy existovali.

Kacionál vydaný v Levoči roku 1655 má 320 číslovaných strán, nečíslované predné strany s predhovorom a obsahom a zadné strany obsahujúce register. Na titulnom liste nájdeme citáty svätého Hieronyma a Chryzostoma nabádajúce kresťanov, aby prejavovali úctu Bohu i spevom: „Tak nech spýva Služebník Krysta Pána ... Poněvadž tedy rozkoš tátó (totižto v spývaení) jest Dušem našym prýbuzná.“ Na citáty nadvázuje trojstranový latinský predhovor vyzdvihujúci slávnu tradíciu Cyrila² a Metoda a nezabúda zdôrazniť slávnu minulosť Slovákov. Hovorí sa v ňom i o tom, že panónsky národ najviac vynikal vo svojich nábožných spevoch a dokonca že sa „čiastka kánonu pri oltári odbavuje ľudovou rečou“. Na chóre sa vskutku takmer vo všetkých panónskych kostoloch tak odbavuje Kyrie, Glória a Credo. ... Pri bohoslužbách v kostoloch zhromaždení tak správne spievajú žalmy a piesne...³

Dokument

Prvý predstavov⁴

Najviac chváleným zvykom starých kresťanov, Veľadôstojný pane, boli chválospevy, žalmy a duchovné piesne, a to nielen v kostoloch, ale i pri večerných slávnostiah a sympóziách spievané na počest Kristovho ducha. Tento zvyk sa uvádza vo Svätom písme a tiež ho spomínajú svätí otcovia. Sväté písmo Matt. 26. uvádza, že apoštoli po poslednej večeri zaspievali chválospev. Svätý Pavol v liste Efezanom c. 5. napomína veriacich, aby chválospevy, žalmy a duchovné piesne spievali Pánovi, tiež radí, aby ich prežívali vo svojich srdciach. Aj slová sv. Augusta, prostredníctvom kňazov dôstojnou piesňou zaujali, keď hovorí:

Nie hlas, ale obeta, nie strunová hudba, ale srdečná, nie spievajúc, ale milujúc, spieva v Božom uchu.

² RUŠČIN, Peter. Estetické a hudobno-štýlové špecifika spevníka *Cantus Catholici*. In *Cantus catholici a duchovná pieseň 17. storočia v strednej Európe*. Zborník z konferencie. Bratislava : Slavistický kabinet SAV, 2002. s. 11, 14; BLAŽENOVÁ, Ľubica. *Cantus Catholici – prvý tlačený katolícky spevník*. Česko-slovenské vzťahy, Evropa a svět. Pospišil, Ivo (editor); Zelenka, Miloš (editor); Kusá, Mária. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004, s. 11-20.

³ Dostupné na internete: <<http://www.slavu.sav.sk/konferencie/cantus.php>>; <https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/133334/BrnenskeTextykSlovakistice_006-2004-1_4.pdf?sequence=1>.

⁴ Slovenský preklad z latinského originálu urobil PhDr. Ján Prišegem.

Okrem toho uvádza ten istý sv. Aug. Epist. 119. cap. 18., že prax žalmov pochádza od Pána a od apoštolov. V Hymnách, hovorí: spievaním žalmov samého Pána i apoštolov máme dokumenty, príklady a návody. Euseb, vero ex Philo: udáva, že starí kresťania v Egypte (z náuky sv. Marka) mali vo zvyku vo dne i v noci spievať Bohu chválospevy. Tiež sv. otcovia spomínajú na tento zvyk v cirkvi. Justin: M. in orat. ad Antonium Pium. Clem: Alex.

Druhý predstav

(Ad Gent. Tert. lib. 2. c. 6. Cypr. de Orat. Dom:) Už svätý Dionýz spomína pohreby kresťanov so sviatostným pochovávaním, pri ktorých sa obvykle spievali v kostoloch tri žalmy uvádzané v pôvodnom znení. Z iného obdivuhodného videnia Ignáca M. sa dozvedáme (de qua Sokr. Fist. lib. 6. cap. 8.), ako množstvo anjelov v striedavých zástupoch spoločne spievalo chválospevy Najsvätejšej Trojici. Podobný spôsob zanedlho prevzala aj katolícka cirkev (in Conc. Laod. Cap. 5.) a ustanovila vybraných spevákov, ktorí by túto činnosť vykonávali. Ukázalo sa však, že zmiešaný a nejednotný hlas ľudu sa prejavuje často až hrmotne a je nevhodný na bohoslužbu. Nasledovali vystavané gymnáziá pri kostoloch, v ktorých sa školská mládež vyučovala nielen k zbožnosti, vede a literatúre, ale v kostoloch obvykle i v speve žalmov. Dokonca duchovný spev často používali aj starí kresťania pri staroslovanských zhromaždeniach (agape) a sympóziách: nie rostopašne a znesvätené, ale zbožne na slávu Boha (Cypr. Epist. ad Donat. Et S. Bsil. lib. de Spir. S. cap. 7.). Traduje sa, že chválospev zvelebenia Najsvätejšej Trojice, t. j.: Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému vidieckym ľudom je bežne spievaný. Sv. Hieronym (epist. ad Marc.) jasne kvôli Kristovi povedal: malé hospodárstvo i vidiecka prostota bez žalmov je mlčiaca. Kamkoľvek sa obrátiš, roľník s rukou na pluku spevom odriekava Alleluja, žnec v potu tváre žalmami sa posilňuje aj vinohradník strihajúc krivým nožom vinohrad si píska nejaké Davidikum. Aj toto sú v provincii oblúbené piesne a ako sa ľudovo hovorí: tu piskot pastierov, tu náboženský spôsob života. Ved', prečo nie? Už prví kresťania považovali za veľmi dôležité, aby už od detstva, ked' začínali malé deti s kašou a len čo sa naučili prvé slová po kvapkách poznávali spev Alleluja, t. j. chváľte Boha!

Náš národ v Pannónii bol sprevádzaný mnohými starodávnymi chválospevmi, historickými pamiatkami a udalosťami. V dobe kráľa Svätopluka so sídlom vo Velehrade pridal sa k mužom apoštolom Cyrili a Metodovi, oznamovateľom Kristovej viery, a hoci bol všeestranne zbožný, najviac však vynikol v speve žalmov. Je zrejmé, že pri výbere piesní sa prihlada na sviatočné cirkevné obrady a tiež na iné zvláštne okolnosti. Po zjednotení Pannónčanov v Kristovi prostredníctvom svätého krstu s kráľom Svätoplukom a iste aj s Bulharmi, Moravanmi aj s Bořivojom, vládcom Čechov, i rímskym pontifikom Mikulášom I. už spomenutí svätí muži dosahujú, že pokrsteným národom je dovolené používať materinský jazyk pri bohoslužbách. Hovorí sa, že toto bolo schválené Božským rozhodnutím. Každý duch by mal chváliť Pána. Odvtedy je viero hodné, že panónsky národ toto privilégium dávno bol užíval a podľa obyčaje ešte teraz v dnešnej dobe v niektorých kostoloch je užívané, ked' časť kánonického práva je vykonávaná pri oltári v materinskom jazyku. Naozaj, Kyrie, Glória, Krédo, vo všetkých panónskych kostoloch sa skutočne vykonáva na chóre. U Pannónčanov bol vo veľkej vážnosti vždy spev žalmov, odvažujem sa povedať, že žiadnen národ sa mu v tomto prípade nevyrovnaná. Zhromaždení v posvätných

chrámoch rovnako spájajú sólové spevy a žalmy, že by som povedal: koľko ľudia, toľko speváci. A čo sa v chrámoch naučili, to na náboženských stretnutiach (agape), hostinách, vinohradoch a na poliach príjemne znie a čo najmelodickejšie sa rozlieha. Ale, pretože tieto spevy, Veľadôstojný pane, ako pre mnohé krivdy v minulosti, falošné obvinenia, tak pre nepriateľskú náuku nekatolíkov a zmeny v obnovovaní veľa stratili z pôvodného čara. Pokúsil som sa im navrátiť ich pravý prirodzený zmysel, aby ako kedysi pannónsky ľud prekvital zbožnosťou, úctou, bol obrátený naspäť k nej.

Tento rodiaci sa spevník, Veľadôstojný pane, je v tvojej moci a odovzdáva sa do tvojej starostlivosti a ochrany. Tvoja zbožnosť k Bohu a jeho rozšírenie slávy, ako vždy rýchla horlivosť mnohými jasnými argumentmi odporučila mi hľadať tvoju pomoc. Príjmi teda tento posvätný dar, ktorým duše mnohých, ako dúfam, budú prebudene k láske k Bohu i k svätým a tvoje meno, pokiaľ aspoň jeden zo spevníkov zostane, bude sa šíriť a často spomínať medzi Pannónčanmi.

Zbohom, a teba povzbudzujem, horlico sa obetuj pre Pannónčanov!

Dané v Spišskej Kapitule dňa 22. júla 1655